Підтримку надає:

Федеральне міністерство продовольства і сільського господарства

на підставі рішення Німецького Бундестагу

APD
Німецько-український аграрний діалог

Випуск 07/2024

МОНІТОРИНГ аграрного законодавства України

Червень 2024 року

1. Загальне аграрне законодавство (АПД)

Закони та інші нормативно-правові акти, які були прийняті або набули чинності у червні 2024 р.

Законопроєкти, прийняті Верховною Радою України в першому читанні у червні 2024 р.

Законопроєкти, запропоновані у Верховній Раді України у червні 2024 р.

2. Земельне законодавство (Фаховий діалог з земельних питань)

Прийняття, відхилення, підписання, набрання чинності нормативно-правовими актами у сфері земельних відносин

Законопроєктна діяльність

В серії публікацій «Моніторинг аграрного законодавства України» розглядаються закони та нормативно-правові акти Верховної Ради http://iportal.rada.gov.ua/, які мають вагоме значення для сталого розвитку аграрного сектору (тобто, суттєво впливають на сільське господарство та харчову промисловість).

Інформація з цього огляду не може розглядатися як юридична консультація. АПД та Фаховий діалог з земельних питань не несуть відповідальності за правильність тверджень.

Виконавці

IAK AGRAR CONSULTING · COPA-COGECA AFC · IAMO Leibniz Institute of Agricultural Development in Transition Economies

Оперативний партнер проєкту

ДОРАДА

Виконавець Фахового діалогу з земельних питань

BVVG Bodenverwertungs- und -verwaltungs GmbH

GFA CONSULTING GROUP
Генеральний уповноважений BMEL Офіс Берлін

Загальне аграрне законодавство

Закони та інші нормативно-правові акти, які були прийняті або набули чинності у червні 2024 року

Спрощення реєстрації сільгосптехніки

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення функцій технічного регулювання у сфері агропромислового комплексу та машинобудування для агропромислового комплексу» № 2296-IX від 31.05.2022. Закон набирає чинності 17.06.2024.

Міністерство аграрної політики та продовольства України (МАПП) уповноважується забезпечувати виконання функцій затвердження типу сільськогосподарських (с/г) та лісогосподарських тракторів, їхніх причепів, частин та компонентів.

Окрім того, Законом затверджується:

- допуск приватних технічних служб і випробувальних лабораторій до процедур випробування тракторів;
- можливість офіційних дилерів с/г техніки здійснювати відомчу державну реєстрацію нової техніки, яку вони реалізують аграріям.

Нові цифрові послуги для галузі рибного господарства

Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1347» № 765 від 28.06.2024.

Даною Постановою впроваджуються нові цифрові послуги в Єдиній державній електронній системі управління галуззю рибного господарства еРиба, серед яких:

- онлайн-видача, переоформлення та анулювання дозволів на спеціальне використання водних біоресурсів;
- електронне укладання договорів на право спеціального використання водних біоресурсів;
- ведення електронного журналу обліку рибогосподарської діяльності замість щомісячних паперових звітів до Держрибагентства тощо.

Законопроєкти, прийняті Верховною Радою України у першому читанні у червні 2024 року

Спрощене надання землі для розвитку цифрової інфраструктури

Проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури» № 9549 від 01.08.2023. Законопроєкт прийнято за основу 04.06.2024, готується на друге читання.

Законопроєктом пропонується:

- надати операторам мобільного зв'язку право оформлювати сервітут для будівництва мобільних мереж. При цьому забудова земельної ділянки, на яку встановлено право земельного сервітуту для розгортання та експлуатації електронних комунікаційних мереж та їх інфраструктури, здійснюється без зміни цільового призначення земельної ділянки;
- скоротити час для підготовки документації для будівництва веж мобільного зв'язку з 6 до 3 місяців.

Інвестиції у рибне господарство

Проєкт Закону «Про залучення інвестицій у розвиток галузі рибного господарства» № 8119 від 10.10.2022. Законопроєкт прийнято за основу 18.06.2024, готується на друге читання.

Законопроєктом встановлюються правові та організаційні засади залучення інвестицій у розвиток галузі рибного господарства. Для цього пропонується:

- чітке визначення об'єктів залучення інвестицій для розвитку аквакультури:
  - частини рибогосподарських водних об'єктів,
  - акваторія внутрішніх морських вод, територіального моря,
  - акваторії виключної (морської) економічної зони України,
  - прибережні захисні смуги, що надаються інвестору в оренду;
- чітке визначення об'єктів залучення інвестицій щодо рибогосподарської експлуатації водних об'єктів;

- затвердження переліків об'єктів залучення інвестицій МАПП за поданням Держрибагентства;
- розробка науково-біологічного обґрунтування для кожного об'єкту;
- залучення інвестицій шляхом проведення аукціонів у вигляді електронних торгів у дворівневій електронній торговій системі;
- контроль за результатами виконання інвестиційних договорів і обов'язкове звітування інвесторів.

Простежуваність водних біоресурсів

Проєкт Закону «Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів та/або продукції, виробленої з водних біоресурсів» № 9545 від 31.07.2023. Законопроєкт прийнято за основу 18.06.2024, готується на друге читання.

Законопроєкт було розроблено на виконання положень статей Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Пропонується визначити основні правові, економічні та організаційні засади забезпечення простежуваності водних біоресурсів та продукції, виробленої з них. Крім того, нормами законопроєкту передбачається впровадження в національне законодавство сертифіката походження водних біоресурсів (Certificate of Origin), сертифіката вилову водних біоресурсів (Catch Certificate), сертифіката реекспорту водних біоресурсів (Re-export Certificate), свідоцтва про переробку простежуваних водних біоресурсів та/або продукції з них.

Створення реєстру установок на біопаливі

Проєкт Закону «Про внесення змін до Закону України «Про альтернативні види палива» щодо створення реєстру установок, що використовують біопаливо як єдиний вид палива» № 9597 від 09.08.2023. Законопроєкт прийнято за основу 18.06.2024, готується на друге читання.

Даним євроінтеграційним законопроєктом передбачається створення Кабінетом Міністрів України Реєстру установок, що використовують біопаливо як єдиний вид палива.

Законопроєкти, запропоновані у Верховній Раді України у червні 2024 року

Посилення контролю за реалізацією деревини

Проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення лісових відносин» № 11318 від 04.06.2024, знаходиться на розгляді у комітетах (ініціатори – Дануца О.А., Захарченко В.В. та ін. (партії «Слуга народу», «Європейська солідарність», депутатська група «Довіра»)).

Законопроєктом передбачається врегулювати питання:

- лісокористування, наявності матеріалів лісокористування та випадків їх надання;
- функціонування єдиної державної системи електронного обліку деревини;
- реалізації деревини та виробів з неї. Деревина та окремі вироби з неї мають реалізуватися виключно на біржових торгах. Товарні біржі повинні надавати інформацію про реалізацію безпосередньо до єдиної державної системи електронного обліку деревини.

Розширення функцій Державного аграрного реєстру

Проєкт Закону «Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр»» № 11063-д від 25.06.2024, знаходиться на розгляді у комітетах (ініціатори – Гайду О.В., Нікітіна М.В. та ін. (партії «Слуга народу», «За майбутнє», депутатська група «Довіра»)).

Доопрацьованим законопроєктом передбачається удосконалити механізм функціонування Державного аграрного реєстру (ДАР). При цьому, забезпечується можливість формувати окремі підсистеми реєстру, що дозволить перетворити чинний ДАР на Державний реєстр виробників с/г продукції.

Крім того, для суб'єктів ДАР передбачається можливість безкоштовно отримати інформацію стосовно себе, а також інформацію, отриману шляхом інформаційної взаємодії з іншими електронними інформаційними ресурсами з ДАР.

Надання в оренду водних об'єктів

Проєкт Закону «Про внесення змін до статті 51 Водного кодексу України щодо врегулювання права оренди водних об'єктів, які знаходяться в межах декількох населених пунктів» № 11385 від 28.06.2024, знаходиться на розгляді у комітетах (ініціатор – Мороз В.В. (депутатська група «Відновлення України»)).

Законопроєктом пропонується встановити, що надання в оренду водних об'єктів, які знаходяться в межах декількох населених пунктів, здійснюється на підставі паспорта водного об'єкта за тристороннім договором оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом. Договір укладається між орендарем та відповідними органами, що здійснюють розпорядження земельними ділянками під водою.

Автори, редакція та контакти:

Загальне аграрне законодавство (АПД)

Підготовка проєкту: Катерина Лелет

Моніторинг та редакція видання українською мовою: Марія Ярошко – Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)

Редакція видання німецькою мовою: Шариф Яборов –ІАК Аграр Консалтинг ГмбХ (виконавець проєкту АПД)

Тел. +38 066 598 14 40

info@apd-ukraine.de

www.apd-ukraine.de

2. Земельне законодавство (Фаховий діалог з земельних питань)

I. Прийняття, відхилення, підписання, набрання чинності нормативно-правовими актами у сфері земельних відносин

12.06.2024 року Президентом було ветовано законопроєкт «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інтересів власників земельних часток (паїв).

20.06.2024 року вето Президента України на законопроєкт не було подолано, рішенням Верховної Ради України законопроєкт було направлено на доопрацювання в Комітет.

Текст Закону :
https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43931

Аналіз положень законопроєкту наведений у звітах за квітень, травень 2024 року.

Основні пропозиції Президента України можна охарактеризувати наступним чином:

Пропонується закріпити можливість оскарження рішень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин не лише у судовому, а й у позасудовому порядку.

Коментар: пропозиція може мати місце.

Пропонується надати можливість органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування визнавати недійсними, протиправними власні рішення у сфері земельних відносин без рішення суду.

Коментар: пропозиція оцінюється негативно. Визнання незаконними рішень органів влади з питань земельних відносин (особливо з питань виникнення прав на земельні ділянки) традиційно відбувалося за рішенням суду. Закріплення права органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування самостійно визнавати незаконними, недійними власних рішень створює підґрунтя для суттєвих зловживань.

Пропонується надати можливість органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування визнавати нікчемними власні рішення у сфері земельних відносин без рішення суду.

Коментар: вимога щодо закріплення нікчемності адміністративного акту окремим адміністративним актом створює безлад у правозастосуванні. Нікчемність на сьогодні традиційно використовувалась лише щодо правочинів (договорів) і не потребувала прийняття жодних рішень органів влади, оскільки нікчемний правочин по своїй суті не створює правових наслідків. Такий же підхід доцільно було б застосувати і щодо адміністративних актів.

Пропонується дозволити декільком органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування у разі спору щодо їхньої компетенції спільними рішеннями визначати, до компетенції якого саме органу належить вирішення того чи іншого питання у сфері земельних відносин. Також пропонується закріпити право одних органів звертатися до інших органів за взаємодопомогою і передавати можливість вчиняти одну чи декілька дій у сфері земельних відносин іншим органам.

Коментар: положення оцінюється негативно. Такі положення створять підґрунтя для корупційних домовленостей між декількома органами щодо прийняття одним органом рішення, які один із них не може прийняти з політичних та інших причин. Формально це може бути обґрунтовано наявністю спору щодо компетенції. В результаті здійснення одним органом повноважень іншого органу призведе до судових справ, предметом яких може бути, зокрема, виникнення прав на конкретні земельні ділянки.

Пропонується надати можливість органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування відкликати правомірні власні рішення у сфері земельних відносин.

Коментар: закріплення на законодавчому рівні можливості органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування без рішення суду приймати рішення про відкликання власних правомірних рішень у сфері земельних відносин пов'язано із значним ризиком зловживань (у тому числі при зміні у країні політичної ситуації) і поставить під сумнів речові права на земельні ділянки, набуті на підставі адміністративних актів, а отже – негативно вплине на залучення інвестицій в економіку держави.

Пропонується закріпити право органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування без рішення суду вживати такі заходи впливу для виконання власних актів:

- вчинення дій за рахунок зобов'язаної особи – адресата;
- накладення грошового стягнення за невиконання адміністративного акта;
- безпосередній вплив.

Коментар: пропозиції оцінюються негативно.

Зазначені положення, по суті, вводять заборонену статтею 61 Конституції України подвійну відповідальність за правопорушення. За невиконання законних розпоряджень, приписів органів влади значною кількістю норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України вже встановлена адміністративна та кримінальна відповідальність. Фактично нормами Закону України «Про адміністративні правопорушення» запроваджується новий вид відповідальності, яку будуть нести навіть особи, вже притягнуті до інших видів відповідальності.

Надання ж можливості органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування без рішення суду запроваджувати заходи безпосереднього впливу (наприклад, знесення житлових будинків) несе значний ризик суттєвих зловживань.

Пропонується закріпити правило, за яким підставою прийняття рішень органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування можуть у сфері земельних відносин можуть бути речі, пояснення свідків, висновки або пояснення експертів, консультації або роз'яснення спеціалістів.

Коментар: положення оцінюються негативно. Ані Законом України «Про адміністративну процедуру», ані іншими законодавчими актами не встановлено жодної суттєвої відповідальності для осіб, які виступають в ролі свідків, експертів, спеціалістів за надання неправдивих свідчень, пояснень тощо. Слід вказати, що така відповідальність для осіб, які мають статус судових експертів, статус свідків у цивільному, кримінальному процесі, статус і порядок зберігання і поводження з доказами детально виписані у відповідних законодавчих актах, що унемож-

ливлює (чи, принаймні, зменшує) можливості для зловживань. Це створює підґрунтя для масових зловживань, пов'язаних із прийняттям органами влади рішень, які не ґрунтуються на об'єктивних обставинах.

Пропонується встановити, що всі землі, зайняті водними об'єктами загальнодержавного значення, вважаються землями державної власності.

Коментар: положення оцінюється негативно.

Землі державної власності, розташовані на території територіальних громад, передавались до комунальної власності територіальних громад сіл, селищ, міст.

Перший раз у 2023 році – в силу пунктів 3,4 Розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» (щодо земель в межах населених пунктів). Другий – у 2023 році, в силу пункту 24 Розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (щодо земель за межами населених пунктів).

Таким чином, на сьогодні переважна більшість земель запасу під водними об'єктами загальнодержавного значення перебуває у комунальній власності.

Запропонована передача земель приватної та комунальної власності під водними об'єктами загальнодержавного значення у державну власність:

- щодо земель приватної власності не узгоджується із частиною п'ятою статті 41 Конституції України, відповідно до якої «примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану».
- щодо земель комунальної власності не узгоджується із частиною першою статті 143 Конституції України, відповідно до якої управління майном, що є в комунальній власності, має здійснюватися територіальними громадами села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування.

Віднесення до земель державної власності усіх земель під водними об'єктами загальнодержавного значення:

- створить значні проблеми для користувачів існуючих земельних ділянок комунальної власності, особливо у випадках, коли земельна ділянка частково розташована на суходолі, а частково – на дні водного об'єкта (це, зокрема, земельні ділянки під причалами, терміналами, мостами, спорудами річкових портів, гідроспорудами тощо). В даному випадку створюється штучна необхідність поділу земельної ділянки, адже одні її частина має передаватися до державної власності, а інші – залишатися у комунальній власності;
- поставить під сумнів законність оформлення існуючих прав на сформовані земельні ділянки, які відведені з комунальної власності;
- створить штучні складнощі для нового будівництва споруд, які частково знаходяться на суходолі, частково на дні водного об'єкта. В багатьох випадках це призведе до того, що один об'єкт нерухомості (наприклад, причал) буде будуватися на двох земельних ділянках, кожна з яких матиме окремого власника (є ризик того, що нове будівництво буде заблоковано або буде здійснюватися в тіні).

Передача значних площ земель комунальної власності у власність держави без урахування позиції місцевих громад:

- створить штучні складнощі для територіальних громад як у сфері залучення інвестицій, так і при використанні вказаних територій для потреб місцевого населення (зокрема, розвиток рекреаційної сфери);
- створить небезпечний прецедент і може спровокувати значну кількість подібних законодавчих ініціатив щодо інших земель комунальної власності. Це поставить під питання ефективність політики децентралізації, яка проводиться в Україні протягом останніх років.

Слід також додати, що ефективність діяльності в акваторіях морських портів не залежить від того, у чиїй власності перебувають відповідні землі. Більш корисним було б закріплення норми, відповідно до якої забудова земельних ділянок усіх форм власно-

сті в межах акваторії морського порту мала б відповідати вимогам, встановленим планами розвитку відповідного морського порту.

II. Законопроєктна діяльність

12.06.2024 року у Верховній Раді України зареєстрований законопроєкт «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму забезпечення землями сил оборони» (р.№ 11335 від 12.06.2024), внесений н.д. Гайду О.В., Завітневичем О.М., Костенком Р.В.

Текст законопроєкту:
https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44391

Законопроєктом пропонується:

1. Надати можливість змінювати цільове призначення особливо цінних земель та земельних лісових ділянок з метою їх використання для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

Коментар: положення підтримується.

2. Звільнити від відшкодування втрат лісогосподарського виробництва військові частини Збройні Сили України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України у разі використання земельних ділянок лісогосподарського призначення для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

Коментар: положення підтримується.

3. З метою уникнення корупційних ризиків, пов'язаних із зміною цільового призначення земельних ділянок, віднесених до земель оборони за вищевказаною процедурою, - заборонити:

- подальшу зміну цільового призначення таких земельних ділянок;
- будівництво на таких земельних ділянках об'єктів соціально-культурного призначення, житла для військовослужбовців та членів їхніх сімей, а також соціального та доступного житла.

Коментар: положення підтримується.

Автори, редакція та контакти:

Земельне законодавство (Фаховий діалог з земельних питань)

Моніторинг та редакція видання українською мовою: Сергій Біленко

Редакція видання німецькою мовою: Катя Делльс, Аудріус Паура

Німецько-український агрополітичний діалог (Фаховий діалог з земельних питань)

Тел. +38 066 598 14 40

info@apd-ukraine.de

www.apd-ukraine.de